

BEGOÑAKO ANDRA MARI TA EUSKAL MIXIOAK

BEGOÑAN

1956'ko Iraillean zan.

Lau abade euskaldun gengozan Begoñako Andra Mariren eleiza nagusian.

Los Riosko mixioetara abiatzeko prestatu giñan. Eta Euskalerriari azken agurra emotera bildu giñan bertan.

Eta Meza bitartean, eta eskeintzak eta eskariak egiteko unean gengozala, nire amaren irudia etorri jatan, batbatean, gogora; aren irudia ta arek, nire txikitan, esandako itzok:

“Gu ezkondu giñanean, Begoñara egin genduan gure ezteguondoko ibiltea”.

Orduan entzun neban lenengoz “Begoña”, izen polit ori. Eta zenbat aldiz ez ote dot esan geroztik, itz zoragarri ori ?

Eta gauzok erabilli nebazan nire gogo barruan, meza bitartekoan:

Zer eskatu eutsoen nire gurasoak, egun aretan, Begoñako Amari?.

Gauza onik asko, ziur ! Eta ezkonkide on izan. Eta seme-alabak aziteko graziak, batez be.

Ondo baño obeto bete eben lenengo eskari ori. On eta santu izan ziran benetan, bai aita ta bai ama.

Santu-otsean il jatan aita, naiko gazterik oraindik. Eta santu otsean bizi jatan ama, sei urtez bere senarrarekin bizi izan ostean, 38 urtez alar-gun egoana.

Ondo bete eben, bai, gurasoek beren eginbearra. Ondo beteko ote neban nik be, orain astera nin-doan mixiolari bizimodu barri ori?.

Eta eskari au egin neutson, beren beregi, zeruko neure Ama, Begoñako Andra Mariri: bedeinka egizala nire bizitza eta nire mixiolaritzako lan barriak.

GURE ASMOA

Jendez blai-blai egoan eleizea. Eta abade ta abadegaiak nabari ziran, batez be.

Ez zan au bape arritzekorik !.

Lauetako abade bi gazteenak, Meza emon barriak ziran. Eta beste bi azitxuak, Arrindatar Donato ta biok, amabost urtez abadegaitegiko irakasle izandakoak.

Eta auxe zan gu bion kexka:

Emen, abadeak ugari, ugari ta nasai; zer egin be eztakiela, askotan; alkarregaz zirkin-zar-kun be, beste askotan.

An, barriz, Mixioetan, alegia, abadeen usañik be ez!

Gazteizko abadegaitegiko iru irakaslek burutu eben gure lenengo mixiolarien zortzikoa.

Arrakasta andi izan eban jokabide orrek abadegai eta abade gazteen artean.

Eta gauza guztiekaz gertatzen oi dana, poliki-poliki galduaz joan zan estandaren oiartzuna; eta beste estanda barri baten bearrean aurkitzen giñan.

Eta orixe zan gure asmoa:

Gure estanda barri orregaz, lengo arrakasta a barritzea, al baleike.

Urrezko eztaiak

1953an, au da, orain irurogei urte ospatu genduzan Begoñako Andra Mariren urrezko eztaiak.

Bizkaiko erriz-erri ibilli zan Begoñako Amaren irudi zoragarria, bertakoen fedea ta maitasuna biztu ta xuxpertuaz.

Arteako abadegaitegian nengoan, bitartean, irakasle. Eta berton euki genduan egun osoan, Aren irudi maitea, lorez jantzia, kantuz alaitua, otoitzez maitatua.

Zenbat maite ta ardurazko lan ordurako eta artarako, baña!

Aste bat aurretik asi giñan, basoz-baso, eta baratzaz-baratz, inguruko txartaka ta lore politen billa. Izai zugaitzezko erri-baso bat egoan, abadegaitegiaren ertzeko menditxuan.

Ara bota genduzan abadegaitegiko berreun mutil kozkortuak.

Eta batzuk abarrak iñausi, bestek ondoak ebagi, guk baso aretan egin genduzan trizkantzak !.

Batzuk jaso, bestek ekarri, ta urrengoak xortak egin, lorez, girgillez, izaiez, eta arkuiz bete genituan erriko plaza ta kale guztiak.

Eta urrengo egunean Lemoara, Andra Mariri ondo etorria emotera. Eta ango txalo, ta ango gorak!

Eta gero, Arrati guzti barrualdeko ibilbidea, abadegaiaik alboan jojaizala, beren "beka" gorriegaz jantzita, bide ondoko kerixak bailiran.

Eta inguruko baserrietan amonatuak, eskuko zapi zuriak astindu ta astindu; eta bide ondoko neskatxa urduriak, Ama Birjiñaren soiñeko ertza ikutu gurean; eta aurreko ta atzeko taldea, kanta ta kanta; eta guztion eta danen erditik, Begoñako Andra Mari, inguruko soro, baratz eta baserriak bedeinkatzen, Arratiko ibar guztia bedeinkatzen, bai!

Zeanuriko plazan amaitu zan zoragarritzko ibillaldia.

Antxe, Gisasolatar Maximo jaunaren etxe aurrean, ain zuzen.

Il barria zan Don Maximo; ala bearrez illa, Ekuadorreko lurralde beroetan. Begoñako Andra Marien seme maitale au izan zan euskal mixiolarien gidari.

Onek burutu eban euskal mixiolarien lenengo zotzikoa; eta berakin bat zituan arratiar bi be bai.

Arteako abadegaitegian egin geuntson gaubela Andra Mariri. An egon giñan abade ta abadegaiaik, otoi eta kanta, eske ta eskeinka, ¿Zer eske ta zer eskain? Mixiotan dabiz, orain, orduko zenbait abade eta abadegai,...!

Itsasaldeko erri alaietara jo eban gero Begoñako Andra Mariren ibillaldiak. An egoan Ondarruko muga-mugan Saturrarango, abadegaitegia.

Eta ara joan giñan jaiera bioztia dastatzearren. Eta ez giñan zuziatu.

Etxe guztiak, era ta margo guztietako oiaiez jantziak; eta oialak lorez beteak; eta kale luzeak, arku ederrez josiak; eta eskallera estuak lurretik arkuetara; eta andra bizkorak, eskailleraz gora bera, maillu ta untze ta lore sortak eskuetan,...

Bai, girgillez jantzi ta apaiduriko itsasontzi galanta irudian Ondarruko erri osoak.

Zer dala ta,?

Artaburu zabalez egindako, arku bateko idazpuru onek esan eustan zergaitik zan guzti ori:

“Ume,ixillik! Ama dator-eta”.

Zeruko Ama etorran, bai, itsastar bere seme leialak bedeinkatzera bai!

Eta Zeruko amaren bedeinkapen ugariaren eragiñaz, bertako sei seme jatorrak Mixiotako bidea artu eben, Saturraranen irakasle egoan Basterretxeatar Andoni buruko ebelarik.

DERIO

Arratiko Artea itzi, ta Derioko abadegaitegi barrira aldatu giñan, urte aretan artantxe.

Eta zer Zaindari, zeñen irudi jarriko ote genduan gure elizatxu barrian, eta Andra Mariren irudia ipintea gogoratu jakun guztiori.

Eta alan egin be. Antxe dago Begoñako Andra Mariren irudi maitea, irridario, aldareko atzeko orma zabalean.

Eta orma orren ezkerreko alderdi luzean, margo bizizko marrazki politak, Kristoren irudi maitea buruko dagolarik; eta abadegai mordo bat Aren oñetan, Ari begira ta Aren deiaren zai.

Eta eskualde besteko alderdian, lengo abadegaiak, abade biurtuta, Jaunaren Barri ona sinisbakoei aldarrikatzen.

Abadegaien barruko gidari edo animako aita nintzan ni, artean.

Eta aurreko orma orre in irudiak nitun, sarritan, gau ta egun egiten neutsezan itzaldietako zirikagarri.

Gero be, sarri biltzen ziran gurera, oporretan etorri oi ziran mixiolariak. Eta alak esan eta agertuten euskuezan gauza nabarmenak nituan, bestalde, nire gaien aberasgarri.

Eta leen Artean legez, jolaserako zelai ta leku barik egozan abadegaiak orain, Derion be. Eta opor orduetan geldirik egozan mutillei esaten neutsien nik:

-Tire, mutillok jokatu bada; ustelduko zarie ezpabere or geldi-geldirik.

-Ez daukagu non eta zelan jokatu, baña!, erantzuten eustien goibel eta kopeta illun.

Adierazi geuntson Gotzai Jaunari gure mutillen kexka ori. Eta, ez egoala orretarako dirurik erantzun euskun.

Alan azaldu neutsien, urrengo egunean, gure mutillei:

-Ez dago jolas-lekurik egiteko dirurik, mutillok!..
Eta zuek jokatu gura dozue, ez ba?

- Bai Jauna, bai.!
- Baña, zelan.?
- Geronek egingo doguz gure jolas lekuak!
- Orrela badozue, neronek gidatuko zaituet.

Eta an ibilten giñan, egun eta ordu guztietako oporetan, jo ta ke: atxur, pala, pegaki ta pikatxoi.

Eta auxek ziran nire esaldi beñenak, mutillok lanean eragitearren:

- “Ala, mutil, gure Mixioetako “Montubien”alde, ordu osoko lanaldi bizkor”.

Illero joaten giñan, eta oñez, Derioko abadegaitegitik Begoñako eleizara, eguraldi on egiten eban arrasti batean.

Errosari santua, kanta ederren artean; bein-beñeko itzalditxua, urren; eta gure Jauna agiriaren onets-agurra amaierako.

Eta ango osterean, guk genkargazan irrintzi, salto ta brinko, Santo Domingoko aldapaz beera!

Eta zein polit iruditzen jakun gure oñeko Txorierri ibar zabala!

Eta zein eder ageri jakun gure Derioko abadegaitegia, Txorierriko itsaso berdexkara abiatu gure zan itsasontzi galanta zirudian.

MIXIOLARI

Berrogei urtegaz, abiatu nintzan Mixioetara.

- Eta zergaitik ez aiz leenago abiatu ? -esan eustan lagun batek.

Ez dira ez, urte eldu orreik, Mixioetara joateko urterik onenak.

Nire lagun min eta ikasle bik osotzen eben lenengo txandako zortziko bikaina.

Mira ederra egin eustien, bai; baña kezka larri batek eragotzi eustan areikin batera abiatzea.

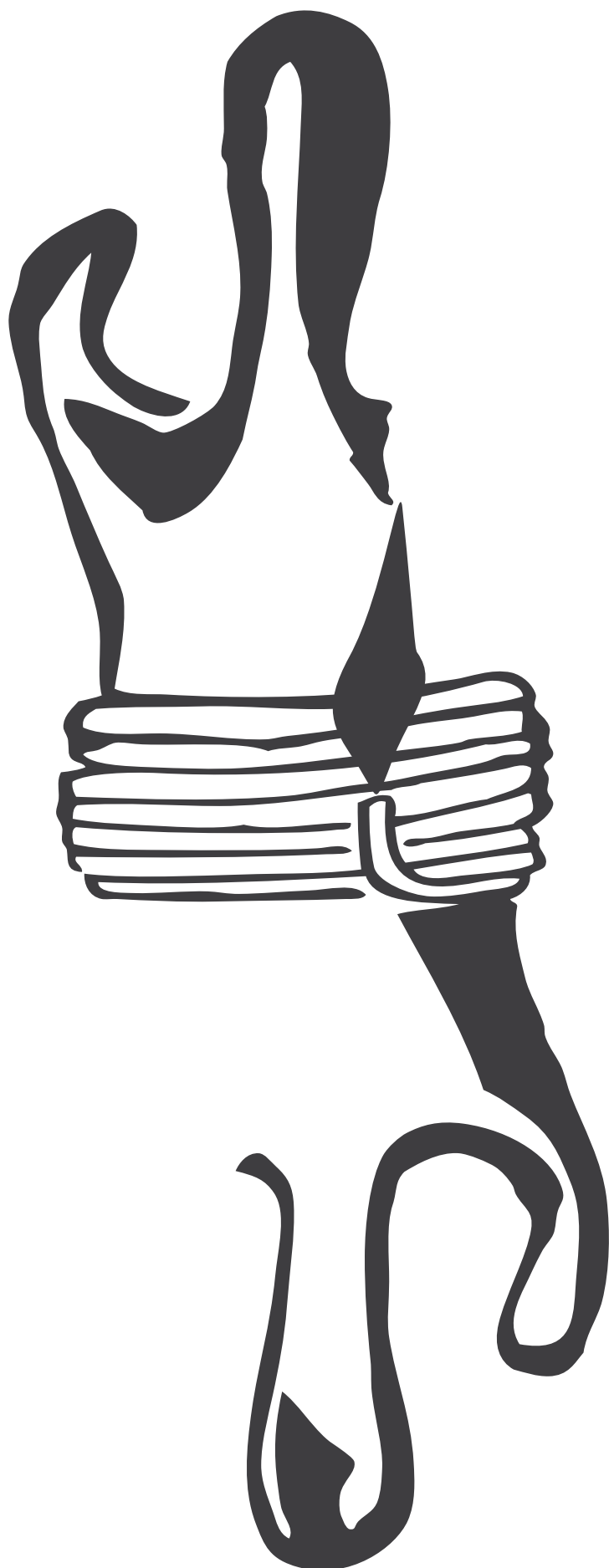
Zer eta zelango kezka ?

Euskera irakaslea nintzan, gure abadegaitegian.

Orretzaz gañera, elerti, kondaira eta lutesti edo geografiaren maisu be nintzan.

Eta euskal gizon, gauza ta lurraren barri emoten neut sien nire ikasleei, gaiok arrotzen nituan bakoitzean, naiko esteku ta eragozpenen artean, emon be, eta auxe nire kezka:

Nork artu ta azalduko deustie abadegaiei euskalkulturako gaiok, ni emendik aldentzen nazanean ?

Alan ba, Bilboko eleizaren kanonigo leiaketa bat sortu zan gure artean. Kondaira gaiak arrotu ziran, leiaketa orretan. Eta gure abadegaitegiko Eleiz-kondairaren irakasle izango zan, bertan garaille urtengo ebana.

Au dok nire ordua, esan neban nirekiko. Zunzunegi jauna Gazteizen irakasle, Telletxea Donostin, Goñi Iruñan, eta ni Bilbon, auxe dok Euskal-edesti eskola sortzeko une ta aukera ederra! Auxe zalako gure maixu ta euskal mixioen zuzendari zan Zunzune-gitar Jose jaunaren betiko ametsa.

Begoñan bildu nintzan, aste biko leiaketa orreri buru emoteko asmotan.

An ekin neutson, gau ta egun, nire esku arteko lan eta arazo orreri.

Begoñako Amari erregutzen neutson, bertan emoten neban eguneroko Mezan, lagun etorri jatala, alegia...

Baña oker jo eustan kukuak!

Ez zan ori, nonbait, nik zapaldu bear neban bidea.

Bestea zan nire bide ori. Eta etorri jatazan, orretarako pausoa emoteko bear nebazan lagunak. Nik, abadegaitegian erabilten nebazan gai ei lotu aal leikean, irakasle barriak, bai: Barrutia, Olazabalaga, Etxenagusia jaunak! Nire ikasle izandakoak, azkenengo biok.

Geroago be, Mikel Zarate ta Ander Manterola etorri ziran. Lagun

orrei nire eskuarteko lana itxi, eta or abiatu nintzan, alai eta pozik abiatu be, gure Mixioetako lanetara.

MATXALAN

El Oroko uriburu dan Matxala izan zan lantokia Ekuadoren.

Eta Matxalako Zaindaria, Andra Mari, ain zuzen be!

El Oroko erki edo probintziako uriburua, anditzen doan Uriburu polita da Matxalako erri ori. Ori dala ta, goitzain mallara be, oraintsu igoerazi dabena.

Ala ta guztiz, danen premiñan dago erri eskaxa: eleizea, abadetxea, gotzainetxea, eskolak, eta batez be zintzoen bear gorrian dagoan erri eskaxa, bai!

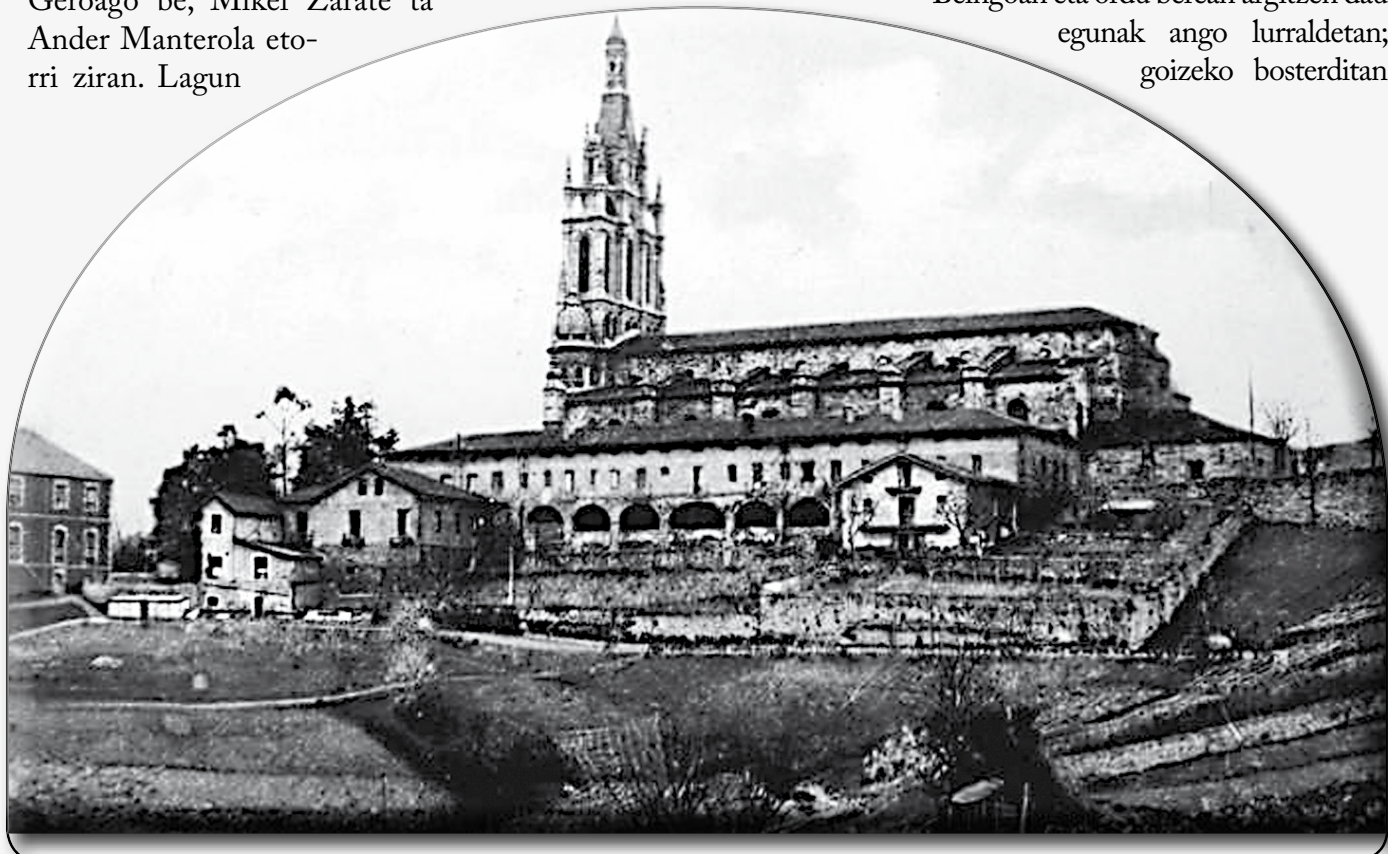
Eta zelan, eta esku utsik eldu, arazo larri guzti orrei?

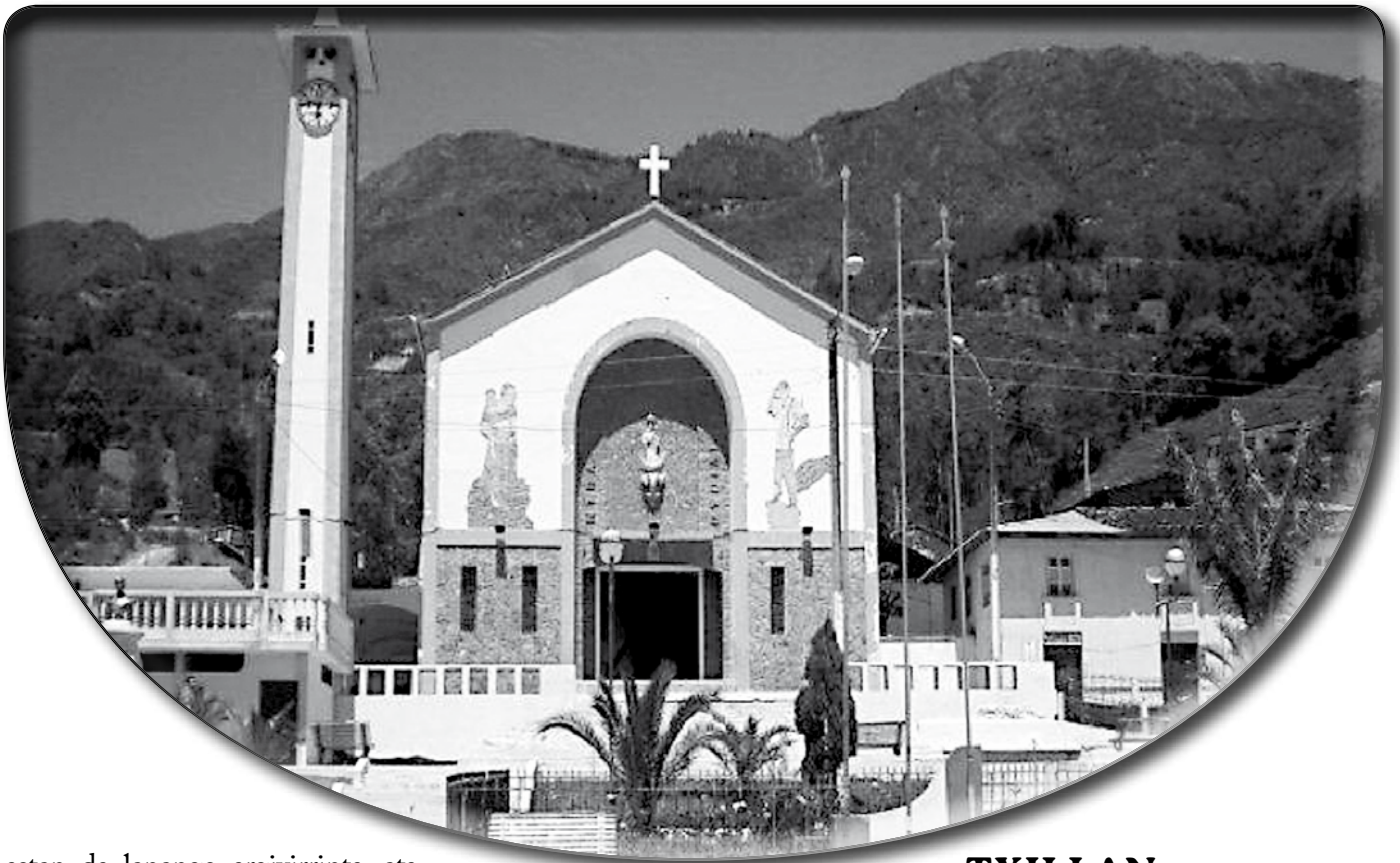
Esku utsik gengozan, bai, baña, Andra Mari genduan Zaindari.

Eta Andra Mariri erreguz, eta lanari mailluz, or abiatu giñan mixiogintzan, su ta gar.

“Andra Mariri erreguz”. Maiatza guztiko egunetan, eta Ama Birjiñaren jaietako bederatziurrenetan, Errosario Santua esaten genduan, egun-sentian eta erri osoko kalez-kale. “Rosario de la Aurora” deitzen deutsoe bertako eliztarrak elizkizun oneri.

Beingoan eta ordu berean argitzen dau egunak ango lurraldetan; goizeko bosterditan

TXILLAN

asten da lenengo argixirrinta, eta eguna argi dago seiretako.

Eta zeruko argi-xirrinta orreri gure beatz arteko kandel-argiakaz batera, argituz gingoazan erriko plaza ta kaletan.

Kaleak kandelaz argituz, eta etxeak otoitzez bertuz, eta biotzak kantaz alaituz !.

Bertakoak lendik ekiezan kantaz gañera, beste kanta barri batzuk be erabiltzen genituan.

Bizkaian Begoñako Andra Mariri kanta oi doguzan kantak ziran. Arein bertsoak, apur bat aldatu ta guk eureri erakutsi geuntziezanak.

Eta eurek bai arin ikasi, ta pozik abestu be...

Andra Mariaren irudia eroaten gendun gurekin. Eta aren iraganean eta aren aurrean, etxeetako argiak piztuten joiazan, eta atea zabaltzen.

“Eta lanari mailluz” ekiten geuntson, gero !.

Aberatsei dirua eskatu; gitxi ba ia ba da an be aberatsik. Langilleria batu. lanari lotu...

Eta agertu ziran eleizak, etxeak, eskolak, gaxoetxeak...

Agertu, azi, garatu !

Eta kristauez bete ziran etxeok; kristauez, Matxaleko kaleak !

Zelan?

Andra Marik bakarrik, daki !

Santutegi ezagun bi daukoz El Oroko erkiak : Matxala ta Txilla.

Sarkaldean dago Matxala; sorkaldean, barriz, Txilla. Gezaldun zelai zabala da sarkaldeko lurraldea, ta itxasoa dauko baztar muga.

Basoz jantzitako mendi-katea da sorkaldeko lurraldea; ta Andeseko mendi tontorrek ditu basoguren.

Itsaz bastarrean dago Matxala; basagurengo tontorrean, Txilla.

Itsaz basterreko itsazgizonei argi egiten dautse Matxalak; erki osoko bizilagunei Txilako Andra Marik.

Eta Andeseko atxetan kokatutako uso zuria dirudi. Bera da El Oroko Zaindari. Oraintsu koroatua.

Ez edozein erara !.

Zaletasun andi eutson erriak, bai! Mara-mara joiazan erromesak.

Zortzi orduko bide luzea egoan bertaraño. Ia iru milla metroz gora joian bidetxior loitsu ta latza. Eta ezin ba, zarrak eta gaxoak, bide orretan aurrera egin.

Eta asi zan bertako abade zan Lekuonatar Juanito mihiolaria: bide barri bat egin bear zala ta, automobilak gora ta bera ibilli zitezken bide barri ta zabala...

Eta jo eban deia auzo-lanetarako

(MUNETXEK atondua)